เข้าใจถิ่น เข้าใจเที่ยว

เพื่อความเข้าใจ และการมีส่วนร่วม ดูแลรักษา
วัฒนธรรม ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม

ဍုံကြာတ်
เกาะเกร็ด

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

เข้าใจถิ่น เข้าใจเที่ยว

เกาะเกร็ด

พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ.๒๕๔๕ จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม
ลิขสิทธิ์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สงวนลิขสิทธิ์ การพิมพ์ซ้ำ และ/หรือลอกเลียนส่วนใดส่วนหนึ่งของหนังสือเล่มนี้ ไม่ว่าจะด้วยสื่อใดๆ จะกระทำโดยปราศจากการยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจากเจ้าของลิขสิทธิ์มิได้

ที่ปรึกษา
นายภราเดช พยัฆวิเชียร
ผู้ว่าการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
นายพัชร์พงศ์ อภิชาตะพงศ์
รองผู้ว่าการฝ่ายวางแผนและพัฒนา
นายสุรพล เศวตเศรณี
ผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาการท่องเที่ยว
นางสาวรำไพพรรณ แก้วสุริยะ
ผู้ช่วยผู้อำนวยการกองอนุรักษ์
นางกุลปราโมทย์ วรรณะเลิศ
หัวหน้างานวิชาการอนุรักษ์ด้านการท่องเที่ยว
จัดพิมพ์และเผยแพร่
กองอนุรักษ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
ออกแบบ/ภาพประกอบและดำเนินการผลิต
บริษัท แปลน โมทิฟ จำกัด
ขอขอบคุณ
พระครูวิมลธรรมาภรณ์
(เจ้าอาวาสวัดปรมัยยิกาวาส)
อาจารย์สมบัติ พลายน้อย
พันเอกชาติวัฒน์ งามนิยม
คุณสุรฉัตร ชยากร
คุณสุรีพร พงษ์พานิช

สัญลักษณ์แนะนำกิจกรรม

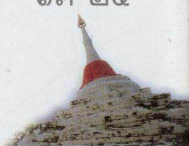
ศิลปกรรม
ขี่จักรยาน
ล่องเรือ
วิถีชีวิต
ของที่ระลึก

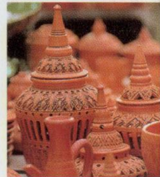
สารบัญ

รู้จักเกาะเกร็ด

เที่ยวเกาะเกร็ด

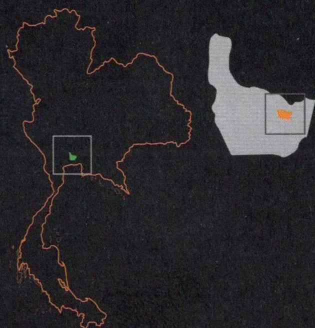

๑. ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์เป็นสถาบันที่เคารพยิ่งของชาวไทย
๒. ช่วยใส่ใจสิ่งแวดล้อมและเคารพวิถีไทย
๓. ใช้บริการบริษัทนำเที่ยวที่มีใบอนุญาต ท่านจะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย
๔. ข้อมูลรายละเอียดในเอกสารนี้ อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้

รู้จักเกาะเกร็ด

ภูมิประเทศ-ธรรมชาติ

เกาะเกร็ดตั้งอยู่ทางทิศใต้ห่างจากตัวอำเภอปากเกร็ดราว ๒ กิโลเมตร เดิมมีลักษณะเป็นแหลมยื่นออกไปตามความโค้งของแม่น้ำเจ้าพระยา แต่มาในสมัยกรุงศรีอยุธยามีการขุดคลองลัดลำน้ำทำให้เกาะเกร็ดมีลักษณะดังเช่นที่เห็นในปัจจุบัน คือเป็นเกาะอยู่กลางลำแม่น้ำเจ้าพระยา ล้อมรอบด้วยแม่น้ำลัดเกร็ดและแม่น้ำอ้อมเกร็ด ซึ่งเป็นสายเดียวกับแม่น้ำเจ้าพระยาเพียงแต่เปลี่ยนชื่อไปตามเส้นทางของแม่น้ำ เกาะเกร็ดมีสถานะเป็นตำบลขึ้นกับอำเภอปากเกร็ด มีพื้นที่ทั้งสิ้น ๒,๔๘๐ ไร่ แบ่งการปกครองออกเป็น ๗ หมู่บ้าน ลักษณะของพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มต่ำเป็นดินเหนียวปนดินร่วน มีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างสูงเหมาะกับการทำเกษตรกรรม และทำเครื่องปั้นดินเผา มีการขุดคลองส่งน้ำเข้าในบริเวณสวนผลไม้ ไร่ นา และได้รับอิทธิพลน้ำขึ้นน้ำลงตามระดับน้ำทะเล

ด้วยลักษณะภูมิประเทศที่อุดมสมบูรณ์ ประกอบกับตำแหน่งที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ทำให้ชุมชนเกาะเกร็ดและบริเวณใกล้เคียงมีการตั้งถิ่นฐานมาช้านาน ดังปรากฏหลักฐาน คือวัดเก่าแก่หลายแห่งที่สร้างขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลาย

ทำความรู้จักกับเกาะกลางลำแม่น้ำเจ้าพระยา
ที่มีลักษณะภูมิประเทศเฉพาะตัว มีประวัติศาสตร์
การตั้งถิ่นฐานยาวนาน มีวัฒนธรรมท้องถิ่น
ที่โดดเด่นและมีเสน่ห์ อันเป็นปัจจัยส่วนหนึ่ง

ที่ทำให้เกาะเกร็ดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมมากแห่งหนึ่งในปัจจุบัน โดยนำเสนอสถานที่สำคัญ ตลอดจนแนะนำเส้นทางท่องเที่ยวบนเกาะ ที่สามารถเป็นตัวแทน เล่าขาน เรื่องราวของท้องถิ่นให้นักเดินทางได้เข้าใจ และเพลิดเพลินเมื่อได้ไปเยือน

จุดเปลี่ยนแห่งยุคสมัย

พ.ศ.๒๒๖๔

พื้นที่เกาะเกร็ดเดิมนั้นเป็นแหลมยื่นออกไปตามความโค้งของแม่น้ำ มีชื่อว่า บ้านแหลม จนกระทั่งพ.ศ. ๒๒๖๔ สมเด็จพระเจ้าท้ายสระ แห่งกรุงศรีอยุธยาโปรดฯ ให้ขุดคลองลัดลำน้ำเพื่อย่นระยะทางการเดินทางขึ้นล่องแม่น้ำ สร้างความสะดวกในการติดต่อค้าขายและการเดินทัพในยามสงคราม คลองที่ขุดขึ้นนี้มีชื่อว่า *คลองลัดเกร็ดน้อย* มีขนาดความกว้าง ๖ วา ลึก ๖ ศอก แต่กระแสน้ำที่เปลี่ยนทิศทาง ไหลเชี่ยวแรง เซาะตลิ่งจนลำน้ำกว้างขึ้น ดังจะสังเกตเห็นได้จากเจดีย์ที่เอียงทรุดด้วยความแรงของกระแสน้ำ และทำให้บ้านแหลมเดิมมีสภาพเป็นเกาะดังเช่นปัจจุบัน

พ.ศ.๒๓๑๐-๒๓๒๕

แม้ชาวมอญจะอพยพเข้าสู่สยามประเทศหลายครั้งนับแต่สมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ต่อมาในสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช พระองค์ได้ทรงโปรดฯ ให้ไปรับครอบครัวมอญซึ่งมีพระยาเจ่ง พระยากลางเมือง ที่เป็นมอญครั้งกรุงเก่าที่ถูกกวาดต้อนไปเมื่อตอนที่กรุงแตกให้กลับมาตั้งถิ่นฐานที่บริเวณอำเภอปากเกร็ด นนทบุรี ขึ้นไปจนถึงอำเภอสามโคก ปทุมธานี ซึ่งในครั้งนั้นบนเกาะเกร็ดก็มีชุมชนมอญอาศัยอยู่ก่อนแล้วตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลาย ดังปรากฏหลักฐานคือวัดปากอ่าว (วัดปรมัยยิกาวาสในปัจจุบัน)ที่มีพระเจดีย์มุเตา (เจดีย์เอียงที่อยู่ริมน้ำ) เป็นโบราณสถานที่สร้างในสมัยอยุธยาตอนปลาย มอญที่มาใหม่จึงตั้งถิ่นฐานกลมกลืนไปกับมอญรุ่นเก่า

พระเจ้าบรมมไหยิกาเธอ กรมสมเด็จพระสุดารัตนราชประยูร ผู้ทรงรับปฏิสังขรณ์วัดปากอ่าว (ปัจจุบันคือวัดปรมัยยิกาวาส) ตามคำกราบทูลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕

พ.ศ.๒๓๕๘

ชาวมอญที่เมาะตะมะถูกกดขี่อย่างหนัก จึงพร้อมใจกันก่อกบฏ สังหารเจ้ากรมการเมืองพม่า แล้วอพยพเข้ามายังสยาม พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ มีรับสั่งให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้ามงกุฎเสด็จไปรับชาวมอญทางช่องด่านเจดีย์สามองค์ เมืองกาญจนบุรี และให้เจ้าพระยาอภัยภูธรไปรับ

กันยา เทียนสว่าง นางสาวไทยคนแรกของประเทศไทย (พ.ศ. ๒๔๗๗) เป็นคนเชื้อสายมอญ หมู่ ๗ ตำบลเกาะเกร็ด

ครอบครัวมอญจากเมืองตากมาตั้งถิ่นฐานที่จังหวัดปทุมธานีและนนทบุรี ในครั้งหลังนี้มีชาวมอญอพยพเข้ามามากถึง ๔ หมื่นคน

พ.ศ.๒๕๓๘-ปัจจุบัน

ในปี พ.ศ.๒๕๓๘ และ ๒๕๓๙ เกิดน้ำท่วมใหญ่ พื้นที่สวนได้รับความเสียหายเกือบหมด ชาวสวนแทบสิ้นเนื้อประดาตัว และในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ เศรษฐกิจตกต่ำโรงงานผลิตเครื่องปั้น

ดินเผาต้องปิดกิจการไปเกือบหมด นายวัชรินทร์ โรจนพานิช นายอำเภอปากเกร็ด ร่วมกับวัดปรมัยยิกาวาสจัดงานเปิดตลาดสัญจรเพื่อขายสินค้าราคาถูกให้ชาวบ้านเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาเกาะเกร็ดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ประกอบกับปี พ.ศ. ๒๕๔๑-๒๕๔๒ เป็นปีส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย จึงได้รับการประชาสัมพันธ์สนับสนุนจากหน่วยงานราชการให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ มีการฟื้นฟูประเพณีและเทศกาลต่างๆ ของชาวมอญ รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นอันได้แก่การทำเครื่องปั้นดินเผาที่กำลังสูญสิ้นไป โดยหันมาผลิตสินค้ารองรับนักท่องเที่ยวแทน

เกร็ด เตร็จ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ให้ความหมายของคำว่าเกร็ดหรือเตร็ดไว้ว่า *เป็นลำน้ำเล็กที่เป็นลำน้ำเชื่อมลำน้ำสายใหญ่สายเดียวกันทั้งสองข้าง* คำว่าลัดเกร็ดที่ใช้เป็นชื่อคลองและแม่น้ำจึงน่าจะหมายถึงลำน้ำแคบๆ ที่ใช้เป็นทางลัดนั่นเอง

คนเกาะเกร็ด

คนเกาะเกร็ดประกอบด้วยชาวไทยและชาวไทยเชื้อสายมอญเป็นส่วนใหญ่ในอัตราส่วนที่ใกล้เคียงกัน อย่างไรก็ตามการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมที่สืบเนื่องยาวนานมากว่า ๒๐๐ ปี ทำให้การแบ่งแยกทั้งสองเชื้อชาติออกจากกันนั้นทำได้ยาก แต่ก็ยังพอจะคาดเดาได้จากตำแหน่งที่ตั้งบ้านเรือน ประเพณีและการประกอบพิธีกรรมบางอย่า ที่แตกต่างกัน

ไทย

เกาะเกร็ดประกอบด้วยชาวไทยประมาณร้อยละ ๔๒ อาศัยอยู่ทางทิศใต้ ทิศตะวันตก และทิศเหนือของเกาะ ในเขต หมู่ที่ ๒ ถึงหมู่ที่ ๕ คาดว่าชาวไทยเหล่านี้ ตั้งถิ่นฐานอยู่ก่อนที่ชาวมอญจะอพยพเข้ามา เพราะจากบันทึกทางประวัติศาสตร์ ได้กล่าวว่าด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเกาะนั้นเป็นที่ตั้งของด่านขนอนสำหรับเรียกเก็บภาษีสินค้า และจากการคมนาคมที่สะดวกมากขึ้น ประกอบกับบริเวณลำน้ำช่วงท้ายเกาะเป็นอ่าวขนาดใหญ่ที่เรือสามารถมาจอดพักได้บนฝั่งด้านปากเกร็ดจึงเกิดชุมชนบ้านปากเกร็ดน้อย ซึ่งเป็นตลาดที่มีเรือมาจอดเพื่อแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าอีกด้วย ส่วนที่ตั้งด่านนั้นทุกวันนี้ไม่มีร่องรอยใดเหลือให้เห็น เว้นแต่เพียงชื่อที่ชาวบ้านยังคงใช้เรียกกันอยู่ว่า "บ้านปากด่าน"

มอญ

อาณาจักรมอญหรือรามัญในอดีตอยู่ทางฝั่งตะวันออกของลุ่มแม่น้ำอิระวดี มีการทำสงครามกับพม่าที่อยู่ทางตอนบนเป็นระยะเวลานาน ตั้งแต่ พ.ศ. ๑๖๐๐ จนถึงพุทธศตวรรษที่ ๒๓ ทำให้ชาวมอญอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยหลายครั้ง เหตุที่ชาวมอญเลือกเข้ามาในประเทศไทยนั้น คาดว่าเป็นเพราะอาณาเขตที่ติดต่อกัน มีสภาพภูมิประเทศที่ใกล้เคียงกันและนับถือศาสนาเดียวกัน ง่ายต่อการปรับตัวและประกอบอาชีพ ส่วนฝ่ายไทยเองก็ยินดีรับชาวมอญเข้ามา โดย

ให้เกียรติในการปฏิบัติอย่างเสมอภาคกับชาวไทยด้วยเพราะเห็นเป็นประโยชน์ในการตัดกำลังทัพของพม่า อีกทั้งชาวมอญเหล่านี้ยังได้กลายมาเป็นกำลังสำคัญของฝ่ายไทย

มอญที่อพยพเข้ามาได้รับพระราชทานที่ดินให้ตั้งบ้านเรือนอยู่รวมกันบนสองฝั่งลำน้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำแม่กลอง อันเป็นเส้นทางยุทธศาสตร์ สามารถนับถือศาสนาและประกอบพิธีกรรมได้ตามประเพณี บริเวณที่มีชาวมอญอยู่เป็นกลุ่มใหญ่คืออำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี และนครเขื่อนขันธ์หรือพระประแดง

เกาะเกร็ดมีชาวไทยเชื้อสายมอญประมาณร้อยละ ๔๓ อาศัยอยู่ในเขต หมู่ที่ ๑ หมู่ที่ ๖ และหมู่ที่ ๗ จัดเป็นชุมชนมอญที่ใหญ่ที่สุดในจังหวัดนนทบุรี ชาวมอญเหล่านี้ยังคงมีการปฏิบัติตามประเพณีมอญ มีการเคารพบูชาผีบ้านผีเรือน ซึ่งเป็นผีประจำตระกูลที่นับเฉพาะทางญาติของฝ่ายชาย ในบางวัดยังคงมีการสวด และเรียนภาษามอญ แต่ผู้ที่พูดภาษามอญได้เหลือเพียงผู้เฒ่าและผู้ใหญ่บางคนเท่านั้น

มุสลิม

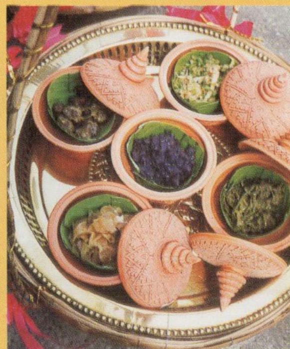
เกาะเกร็ดประกอบด้วยชาวไทยมุสลิมประมาณร้อยละ ๑๕ อาศัยอยู่ในเขต หมู่ที่ ๒ และหมู่ที่ ๓ ชาวไทยมุสลิมเหล่านี้ย้ายเข้ามาประมาณปี พ.ศ. ๒๕๒๗ เมื่อมีการติดต่อซื้อขายที่ดินระหว่างชาวบ้านบนเกาะกับชาวมุสลิมที่อยู่ในเขตตำบลท่าอิฐ ซึ่งอยู่ฝั่งตรงข้ามแม่น้ำ

จีน

ชาวไทยเชื้อสายจีนบนเกาะเกร็ดส่วนหนึ่งคือกลุ่มคนที่แต่งงานและย้ายเข้ามาอยู่บนเกาะ ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มที่เคยทำเครื่องปั้นดินเผาประเภทกระถางต้นไม้อยู่แถบราชเทวีและสะพานหัวช้างในกรุงเทพฯ เมื่อถูกไล่ที่จึงย้ายเข้ามาประมาณปี พ.ศ. ๒๔๙๘ เพราะบริเวณนี้อยู่ใกล้แหล่งดิน มีโรงปั้นและเตาเผาอยู่แล้ว เพียงแต่ปรับขนาดและรูปร่างของเตามอญที่สูงโหนกเหมือนหลังอูฐ ซึ่งเหมาะกับการเผาโอ่งและครก ให้เป็นแบบเตี้ยลงและยาวขึ้นตามแบบที่เรียกกันว่าเตาจีนหรือเตามังกร เพื่อให้เหมาะกับการเผากระถางต้นไม้

หันตราชาววัง-ข้าวแช่ชาวมอญ
พ.ศ.๒๔๑๗ เมื่อครั้งที่มีการบูรณะวัดปรมัยยิกาวาส พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ เสด็จมาบำเพ็ญพระราชกุศลหลายครั้ง ต้องมีการทำอาหารถวายพระและเลี้ยงผู้ร่วมงาน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนและเรียนรู้การทำอาหารระหว่างชาวมอญบนเกาะเกร็ดกับแม่ครัวชาวไทยที่มาทำอาหารเลี้ยงเจ้านาย *ชาววัง*ได้รับเอาข้าวแช่ แบบของชาวมอญไปปรับเป็นข้าวแช่ ชาววังหรือข้าวแช่เมืองเพชรที่เรารู้จักกันดีในปัจจุบัน ส่วน*ชาวเกาะเกร็ด*ก็ได้รับเอาการทำขนมหันตราแบบชาววังมาประยุกต์เป็นแบบของตนเอง คือแทนที่จะหยอดไข่เป็นแพตาข่ายคลุมขนม ก็ใช้ไข่ขาวทำเหมือนฝอยทองแล้วหยอดบนขนม แทนกลายเป็นขนมหันตราแบบเกาะเกร็ดที่ไม่มีที่ใดเหมือน นอกจากนี้ยังมีอาหารชาววังอื่นๆ ที่ชาวเกาะเกร็ดรับถ่ายทอดมา ได้แก่ แกงมัสมั่น แกงบวน ยำใหญ่ หมูกระจกกับน้ำพริกเผา หมี่กรอบ เป็นต้น

ข้าวแช่มอญ ชาวมอญเรียกว่า "เปิงซงกราน" หรือข้าวสงกรานต์ ในเทศกาลสงกรานต์ ชาวมอญจะเรี่ยไรเงินในหมู่ชาวบ้านมาทำข้าวแช่ถวายพระ สังเวยเทวดา บูชาศาลเพียงตาหน้าบ้านและนำไปให้ผู้เฒ่าผู้แก่ที่เคารพ ด้วยถือว่าเป็นสิริมงคล ข้าวแช่มอญเป็นข้าวแช่ที่ชาววังรับไปดัดแปลงและได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย ซึ่งต่างกับข้าวแช่ของชาวมอญเดิม ความต่างอยู่ที่เครื่องเคียงของข้าวแช่ ที่ชาวมอญจะมี หัวไชโป๊ผัดกะทิ ผัดกระเทียมดองใส่ไข่ ยำถั่วฝักยาวกับมะม่วงและมะพร้าวคั่ว ถั่วดำต้มน้ำตาลกับกะทิ ลูกกะปิ และแกงคั่วผักบุ้งแบบแห้ง

อาหารท้องถิ่น

ชาวมอญรับประทานข้าวเป็นอาหารหลัก โดยกินกับเครื่องจิ้มจำพวกปลาร้าและแกงชนิดต่างๆ ซึ่งเป็นแกงเหมือนของไทย เช่น แกงกะทิต่างๆ อย่างแกงเขียวหวานคอมะพร้าวที่ใส่ยอดมะพร้าว หรือแกงกล้วยดิบซึ่งเป็นแกงเผ็ดใส่เนื้อหมู หรือเนื้อวัวแล้วใส่กล้วยหอม หรือกล้วยน้ำว้าดิบแทนมะเขือ

แกงส้มของมอญได้แก่ แกงส้มมะตาด แกงส้มกระเจี๊ยบ และแกงลูกโยนผักบุ้งมะขามอ่อน ซึ่งลูกโยนในที่นี้ คือปลาดุกอุย แล่เอาแต่เนื้อ สับคลุกพริกไทย รากผักชี และข้าวคั่วปั้นเป็นลูกคล้ายลูกชิ้น ส่วนแกงส้มลูกมะตาดจะมีให้กินปีละครั้งในช่วงเข้าพรรษาที่ลูกมะตาดออกผล ชาวบ้านก็จะแกงขายให้นักท่องเที่ยวได้ชิมด้วย

สิ่งที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งก็คือ พริกกะเกลือที่ทำจากมะพร้าวขูดคั่วไฟอ่อนๆ จนเหลืองตำกับเกลือและน้ำตาลจนมะพร้าวคั่วแตกมันและเป็นเนื้อเดียวกับน้ำตาล คลุกกับข้าวร้อนๆ ช่วยให้เจริญอาหาร

ส่วนอาหารพื้นบ้านที่เป็นอาหารพิเศษในงานมงคล นอกจากข้าวแช่แล้วก็มี "คะนอมจิน" หรือที่ชาวไทยรับถ่ายทอดมา และเรียกกันว่า ขนมจีน คะนอมจินของมอญนั้นกินกับน้ำพริก น้ำยา หรือแกงต่างๆ

พืชพื้นถิ่นของเกาะเกร็ดที่ทำเป็นอาหารได้หลายชนิด คือ หน่อกะลา ลักษณะคล้ายต้นข่า ใช้ทำแกงเลียงหน่อกะลา หรือนำไปผัดหรือลวกจิ้มน้ำพริก

ปัจจุบันชาวเกาะเกร็ดได้ดัดแปลงหน่อกะลาปรุงกับอาหารอื่นๆ ขายแก่นักท่องเที่ยว เช่น ทอดมันหน่อกะลา แกงส้มหน่อกะลา และก๋วยเตี๋ยวหมูหน่อกะลา

ขนมหันตรา

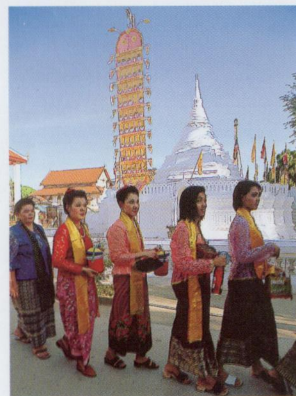
เทศกาล-งานประเพณี

ประเพณีที่เป็นศูนย์กลางความสนใจของเกาะเกร็ด คือประเพณีของชาวไทยเชื้อสายมอญซึ่งมีลักษณะต่างจากประเพณีไทยอยู่บ้างด้วยเพราะเป็นการผสมผสานระหว่างพุทธศาสนาแบบรามัญนิกายและการนับถือผี

ประเพณีสงกรานต์ เป็นประเพณีสำคัญที่สุดของชาวมอญเพราะเป็นวันขึ้นปีใหม่ มีการทำบุญ และเล่นการละเล่นติดต่อกันหลายวัน เริ่มจากก่อนเทศกาลมีการกวนกาละแม และทำคะนอมจินหรือขนมจีน ซึ่งเป็นอาหารมอญโบราณ เพื่อทำบุญในวันสงกรานต์ เมื่อถึงวันสงกรานต์ก็มีการทำข้าวแช่ แห่หงส์-ธงตะขาบ เล่นสะบ้า ก่อพระเจดีย์ทราย ประมาณวันที่ ๑๕ เมษายนมีการสรงน้ำพระภิกษุ โดยจะจัดเตรียมโรงพิธี ใช้ผ้าขาวกั้นเป็นห้องและสรงน้ำผ่านรางน้ำ เพราะประเพณีที่เคร่งครัดของพระมอญว่าห้ามผู้หญิงถวายของแก่พระภิกษุโดยตรง และในเทศกาลสงกรานต์วัดปรมัยยิกาวาสได้จัดให้มีการสรงน้ำพระบรมสารีริกธาตุและพระมหารามัญเจดีย์ ตั้งแต่วันที่ ๑-๓๐ เมษายน

หลังเทศกาลสงกรานต์ชาวมอญที่เกาะเกร็ดจะมีพิธีที่ต่างจากที่อื่น คือการแห่น้ำหวานไปถวายพระ พิธีนี้สืบทอดจากชาวมอญเกาะเกร็ดในอดีต ที่ถวายน้ำหวานแก่พระสงฆ์ในช่วงที่อากาศร้อนเพื่อให้สดชื่น ในขบวนแห่น้ำหวาน ชาวบ้านจะแต่งตัว และร้องรำทำเพลงกันอย่างสนุกสนาน (สอบถามรายละเอียดการจัดงานเทศกาลสงกรานต์ได้ที่วัดปรมัยยิกาวาส)

ประเพณีรำเจ้าพ่อ ในวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๖ ของทุกปีจะมีการจัดพิธีรำเจ้าพ่อเพื่อแสดงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน คือ "เจ้าพ่อเกษแก้วไชยฤทธิ์" ช่วงเช้าจะมีการถวายอาหารแก่พระภิกษุสงฆ์ที่นิมนต์

มาที่ศาล ซึ่งตั้งอยู่ในหมู่ที่ ๑ ช่วงบ่ายมีการถวายเครื่องเซ่น และพิธีรำถวายเจ้าพ่อ ช่วงเย็นมีการเข้าทรง

ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง จัดในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ ในวันนี้นอกจากการถวายอาหารแก่พระสงฆ์แล้วจะมีการถวายน้ำผึ้งและข้าวต้มลูกโยนที่ห่อด้วยใบพง ใบเตยหรือใบมะพร้าว เพื่อรับประทานกับน้ำผึ้ง การถวายน้ำผึ้งนี้เป็นไปตามประเพณีโบราณ

ประเพณีแห่ธงตะขาบ เพื่อบูชาพระบรมสารีริกธาตุที่พระมหารามัญเจดีย์ วัดปรมัยยิกาวาส ในเทศกาลสงกรานต์

คือ เพื่อให้พระสงฆ์ได้นำไปผสมยาสมุนไพรและเป็นเภสัชทานให้พระสงฆ์รับประทานเพื่อสุขภาพ

ประเพณีการตักบาตรทางน้ำและตักบาตรดอกไม้ในวันออกพรรษา เป็นประเพณีที่มีสำคัญรองมาจากสงกรานต์ จัดขึ้นในวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ชาวบ้านจะนำเรือที่ตกแต่งอย่างสวยงามไปนิมนต์พระมารับบิณฑบาตจากประชาชนที่ท่าน้ำ หลังจากที่พิธีเสร็จสิ้นลงจะมีการลอยเรือเล่นเพลงพื้นบ้านกันอย่างสนุกสนาน

ในตอนบ่ายขณะที่พระสงฆ์เดินจากศาลาการเปรียญไปร่วมพิธีปวารณาในพระอุโบสถ ชาวบ้านจะตักบาตรดอกไม้ธูปเทียน (ตักบาตรชอนธูป) ใส่ย่ามของพระสงฆ์ ประเพณีนี้เป็นไปตามพุทธประวัติ เมื่อครั้งพระพุทธองค์เสด็จลงมาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ประชาชนได้พากันนำดอกไม้และเครื่องสักการบูชามาถวายการต้อนรับ

ดนตรี นาฏศิลป์ และการละเล่น

ปี่พาทย์มอญ ใช้บรรเลงในทุกโอกาส ที่คนไทยนิยมใช้บรรเลงในงานศพนั้น สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ นิพนธ์ไว้ในสาส์นสมเด็จว่า อาจเป็นเพราะมีการนำปี่พาทย์มอญไปบรรเลงในงานพระศพสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินีในรัชกาลที่ ๔ ด้วยเพราะทรงเป็นชาวมอญ ชาวบ้านจึงทำตามอย่างกันมา วงปี่พาทย์มอญที่มีชื่อเสียงของเกาะเกร็ดคือวงแหยมศิลป์ที่ยังคงยึดแบบแผนการบรรเลงแบบมอญอย่างเคร่งครัด

การรำมอญ ใช้แสดงทั้งในงานมงคลและงานศพ การรำเน้นการเคลื่อนไหวมือและเอนตัวไปมาอย่างอ่อนช้อย

การรำมอญของเกาะเกร็ดได้รับการยกย่องว่างดงาม ถูกแบบแผนโบราณ และมีชื่อเสียงที่สุดแห่งหนึ่ง

ทะแยมอญ ใช้เล่นในทุกโอกาส มีผู้แสดงอย่างน้อย ๒ คน แบ่งเป็นฝ่ายชายและฝ่ายหญิงผลัดกันร้องรำแก้หรือโต้ตอบโวหารกับฝ่ายตรงข้าม

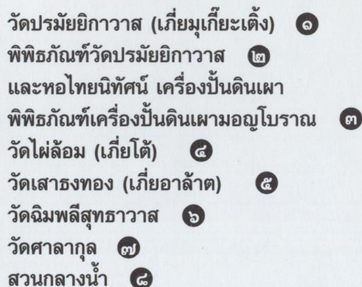
สะบ้า นิยมเล่นในหมู่หนุ่มสาวที่ยังเป็นโสด แบ่งเป็นฝ่ายชายและฝ่ายหญิง โดยการทอยหรือเหวี่ยงลูกสะบ้าให้ถูกลูกของฝ่ายตรงข้ามที่เป็นคู่ของตน จากนั้นคนอื่นในฝ่ายของตนก็จะทอยเหมือนกันจนครบคน แต่ถ้าลูกสะบ้าไปถูกลูกของฝ่ายตรงข้ามที่ไม่ใช่คู่ของตน จะต้องเปลี่ยนให้ฝ่ายตรงข้ามเล่น

เที่ยวสวนกลางน้ำ เรียนรู้ประวัติศาสตร์ ชมงานศิลป์ชาวมอญ

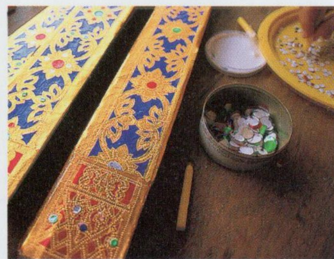
ด้วยลักษณะที่ผืนดินอุดมสมบูรณ์และตำแหน่งที่ตั้งที่เหมาะสม ทำให้เกาะเกร็ดเป็นบริเวณที่มีการอยู่อาศัยมานานตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ดังปรากฏหลักฐานคือวัดบนเกาะหลายแห่งที่มีโบราณสถานสมัยอยุธยาและจากบันทึกทางประวัติศาสตร์ที่กล่าวว่าด้านทิศใต้ของเกาะเคยเป็นที่ตั้งด่านขนอนและมีชุมชนตลาดใหญ่

ในปัจจุบัน ลักษณะที่เป็นสวนกลางน้ำและยังไม่มีการสร้างสะพานเชื่อมกับฝั่งแผ่นดิน ทำให้เกาะเกร็ดถูกจำกัดด้านการขยายตัวไปโดยปริยาย ผู้ไปเยือนเกาะเกร็ดสามารถสัมผัสได้ถึงบรรยากาศที่ต่างกันระหว่างฝั่งปากเกร็ดซึ่งเป็นสังคมเมืองปัจจุบันที่เราคุ้นเคยกันดี กับอีกด้านหนึ่งคือเกาะเกร็ด ที่แม้ห่างกันเพียงแม่น้ำกั้น แต่กลับยังคงลักษณะความเรียบง่ายและเงียบสงบเหมือนชุมชนชนบท ที่ชาวบ้านบ้านใกล้เรือนเคียงยังคงรู้จักคุ้นเคย เอื้อเฟื้อต่อกัน

วัดปรมัยยิกาวาส (เกี่ยมุเกี๊ยะเติ้ง) ๑
พิพิธภัณฑ์วัดปรมัยยิกาวาส ๒
และหอไทยนิทัศน์ เครื่องปั้นดินเผา
พิพิธภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผามอญโบราณ ๓
วัดไผ่ล้อม (เกี่ยโต้) ๔
วัดเสาธงทอง (เกี่ยอาล้าต) ๕
วัดฉิมพลีสุทธาวาส ๖
วัดศาลากุล ๗
สวนกลางน้ำ ๘

หางหงส์หรือธงตะขาบ เป็นธงผ้าที่ชาวบ้านช่วยกันทำก่อนวันสงกรานต์เพื่อนำไปถวายพระ เหตุที่เรียกกันว่าหางหงส์ เพราะเชื่อกันว่าหงส์เป็นสัตว์ชั้นสูงและเป็นสัญลักษณ์ของกรุงหงสาวดีเมืองหลวงเก่าของชาวมอญ

งานฉลุกระดาษของชาวมอญ

วัดปรมัยยิกาวาส (เภี่ยมุเกี๊ยะเติ้ง)

วัดปรมัยยิกาวาส เป็นศูนย์กลางของชุมชนชาวมอญ เป็นสถานที่ในการจัดงานประเพณี และพิธีกรรมของชาวมอญ เดิมชื่อวัดปากอ่าว มีอายุกว่า ๒๐๐ ปี มีชื่อภาษามอญว่า "เภี่ยมุเกี๊ยะเติ้ง" ซึ่งหมายความว่าวัดหัวแหลม ปัจจุบันยังมีการสวดเป็นภาษามอญ เป็นสำนักเรียนภาษาบาลี และภาษารามัญอีกด้วย

ในปี พ.ศ.๒๔๑๗ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ เสด็จพระราชดำเนินมาทอดพระกฐินที่วัดปากอ่าว และเห็นว่าวัดอยู่ในสภาพทรุดโทรม จึงทรงกราบทูลพระเจ้าบรมมไหยิกาเธอ กรมสมเด็จพระสุดารัตนราชประยูรให้ทรงรับปฏิสังขรณ์ ทรงพระราชทานนามว่า "วัดปรมัยยิกาวาศ" (บรม+อัยยิกา+อาวาศ) หมายถึง "วัดของยายผู้ยิ่งใหญ่" เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระเจ้าบรมมไหยิกาเธอ กรมสมเด็จพระสุดารัตนราชประยูร ภายหลังเขียนเป็น "วัดปรมัยยิกาวาส"

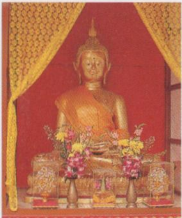

พระมหารามัญเจดีย์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดฯ ให้สร้างเจดีย์ทรงรามัญขึ้นที่ลานด้านหลังพระอุโบสถ โดยให้จำลองแบบมาจากเจดีย์ชเวดากอง เมืองย่างกุ้ง

พระพุทธไสยาสน์และพระรอบวิหารคด ๔๖ องค์ สร้างในสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ได้รับการบูรณะในสมัยรัชกาลที่ ๕

พระนนทมุนินท์ พระประจำจังหวัดนนทบุรี ประดิษฐานทางด้านทิศใต้ของวิหารพระพุทธไสยาสน์

ด้านนอกของบานประตูและหน้าต่าง ตกแต่งด้วยลายปูนปั้น พื้นเป็นลายเครือเถา ประกอบด้วยภาพทับลาย ๓ ภาพ ภาพบนเป็นตราพระราชลัญจกรของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ตรงกลางเป็นภาพจำลองของพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ส่วนด้านล่างเป็นลายสมุดไทยบนพานแว่นฟ้า ในสมุดไทยมีโคลงบรรยายเรื่องการบูรณะวัดปรมัยยิกาวาสพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว บานละ ๑ บท เริ่มจากบานประตูด้านหน้าเวียนจากขวามาซ้าย มีทั้งหมด ๒๖ บท

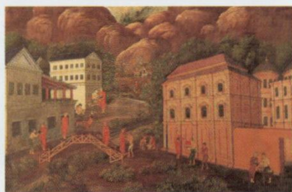

พระประธาน เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ฝีพระหัตถ์ของพระองค์เจ้าประดิษฐวรการ ปฏิมากรเอกสมัยรัชกาลที่ ๔ และรัชกาลที่ ๕ พุทธลักษณะคล้ายคนธรรมดาตามศิลปะนิยมในสมัยรัชกาลที่ ๔

ภายในพระอุโบสถ
ที่สร้างขึ้นใหม่มีจิตรกรรมฝาผนังเรื่องธุดงควัตร ๑๓ ประการ และภาพพุทธ-จริยาวัตร ฝีพระหัตถ์หม่อมเจ้าประวิช

ชุมสาย ลักษณะแบบเปอร์สเป็กตีฟ มีการใช้เส้นนำสายตา บอกระยะใกล้ไกล เช่นเดียวกับงานของขรัวอินโข่ง บานหน้าต่างแกะสลักโคลงสี่สุภาพบรรยายเรื่องราวการสร้างพระอุโบสถ (เริ่มอ่านจากบานประตูด้านหน้าพระประธาน)

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวยังได้ทูลขอให้พระเจ้าบรมมไหยิกาเธอ กรมสมเด็จพระสุดารัตนราชประยูร ทรงสร้างพระไตรปิฎกอักษรรามัญถวายวัด ซึ่งเป็นฉบับครบถ้วนสมบูรณ์และเป็นฉบับหลวงเพียงฉบับเดียวในประเทศไทย เพื่อให้พระสงฆ์รามัญได้เล่าเรียน

พิพิธภัณฑ์วัดปรมัยยิกาวาสและหอไทยนิทัศน์เครื่องปั้นดินเผา จัดแสดงเครื่องสังเค็ดของอดีตเจ้าอาวาส สิ่งของที่ได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้เก็บรักษาไว้ที่วัด และศิลปะของชาวมอญ

ศูนย์ข้อมูลวัฒนธรรมประเพณีชาวเกาะเกร็ด

กุฏิสงฆ์

อาคารพิพิธภัณฑ์

สวนสาธารณะ

หอระฆัง

ศาลาพระศรีอริยะเมตรัย

ศาลาที่พักนักท่องเที่ยว

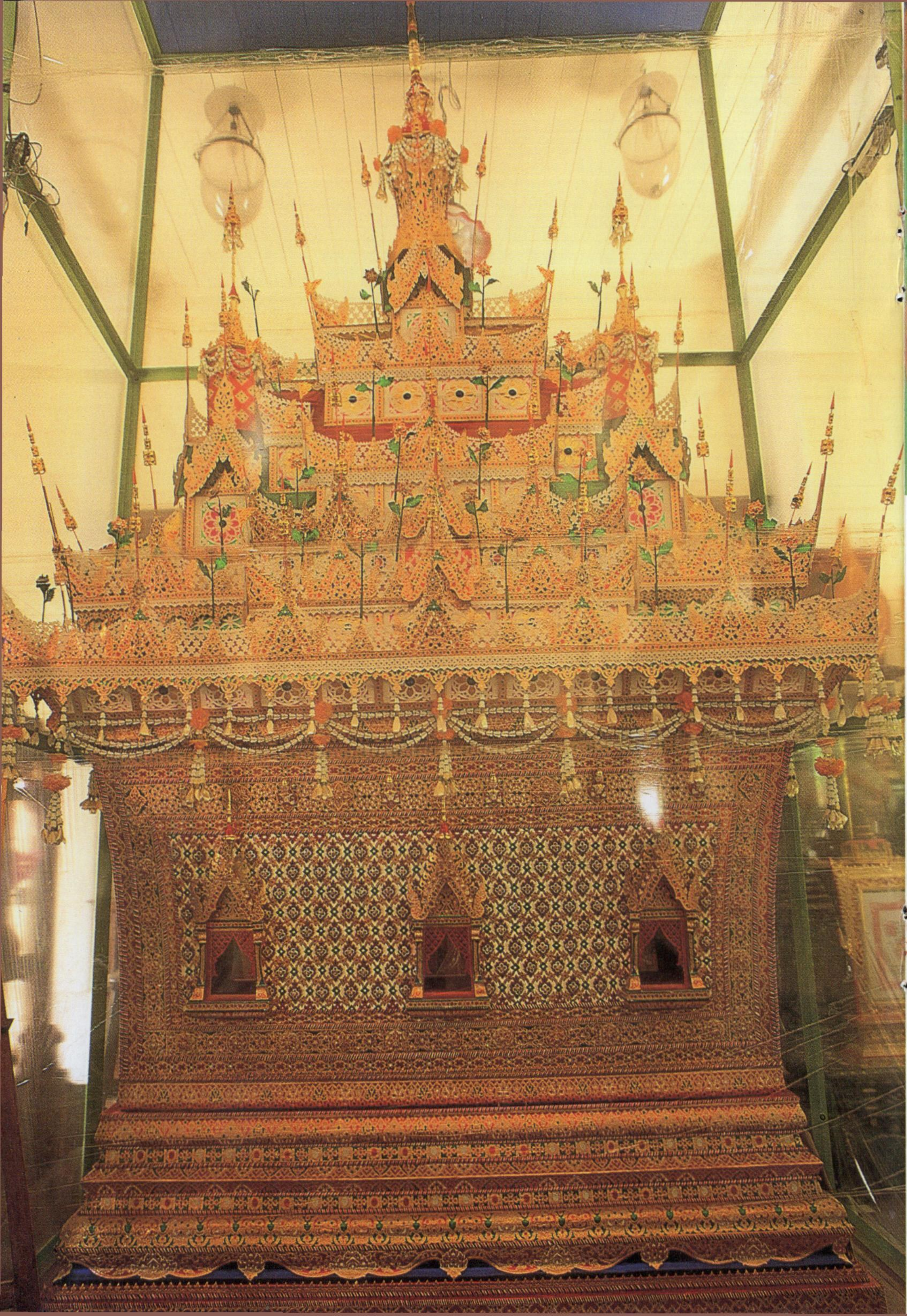
ท่าเรือโดยสารรอบเกาะและข้ามฟากไปวัดสนามเหนือ

พระเจดีย์มุเตา เป็นเจดีย์ทรงรามัญ สร้างในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย โดยจำลองแบบมาจากเจดีย์มุเตาที่เมืองหงสาวดี

ศาลารับเสด็จ สร้างขึ้นครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ ๕ เพื่อเป็นที่ประทับก่อนเสด็จพระราชดำเนิน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ขณะดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอฯ ได้เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรการแสดงศิลปกรรมมอญ ณ ศาลาแห่งนี้เมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๙

ภายในศาลาการเปรียญมี **พระบุษบก** ซึ่งเดิมเป็นศิลปะมอญ แต่ในการบูรณะ ช่างไทยได้นำศิลปะไทยเข้าไปประยุกต์ด้วยทำให้ดูแปลกตา

พิพิธภัณฑ์วัดปรมัยยิกาวาสและหอไทยนิทัศน์เครื่องปั้นดินเผา

อยู่ในเขตสังฆาวาสจัดแสดงเครื่องสังเค็ดที่อดีตเจ้าอาวาสได้รับพระราชทานในงานพระราชพิธีต่างๆ ตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รวมทั้งสิ่งของที่ได้รับพระราชทาน เช่น เตียงพระบรรทมของพระเจ้าบรมมไหยิกาเธอ กรมสมเด็จพระสุดารัตนราชประยูร และเครื่องใช้ส่วนพระองค์ นอกจากนี้ยังจัดแสดงศิลปกรรมที่มีลักษณะเฉพาะตามแบบของมอญ งานศิลปะมอญที่กล่าวถึงนี้มักจะเป็นงานที่เกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนา ได้แก่ งานแกะดุนโลหะยอดพระมหารามัญเจดีย์และงานเครื่องกระดาษ เช่น เหมหรือโลงศพพระเถระซึ่งหาชมได้ยาก

ส่วนที่ชั้นล่างของพิพิธภัณฑ์จัดเป็นหอไทยนิทัศน์เครื่องปั้นดินเผา แสดงเครื่องปั้นดินเผายุคต่างๆ รวมทั้งเครื่องปั้นดินเผาของชาวมอญเกาะเกร็ด เชิงบันไดทางขึ้นมีโอ่งดินเผาขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทยซึ่งพระยาชัยบุรินทร์ต้นตระกูลไตลังคะ ได้ให้นายแปะ ช่างปั้นฝีมือดีของเกาะเกร็ดปั้นไว้เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๘ เปิดให้เข้าชม วันธรรมดา เวลา ๑๓.๐๐-๑๖.๐๐ น. วันเสาร์-อาทิตย์ เวลา ๙.๐๐-๑๗.๐๐ น.

โลงเหมที่จัดแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑ์จัดทำขึ้นในงานศพพระครูสังฆรักษ์ (เหลือ) พ.ศ.๒๕๓๖ ใช้เวลาสร้างประมาณ ๖ เดือน

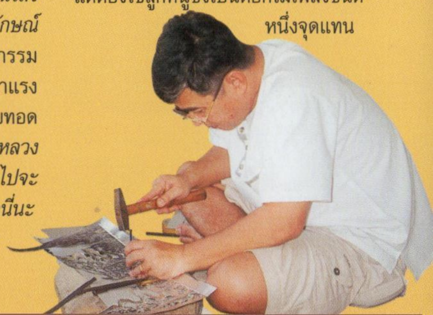
ลักษณะเด่นของงานเครื่องกระดาษมอญคือ นอกจากจะมีการสอดสีพื้นเหมือนของไทยแล้ว ยังมีการดุนลายและติดแววเพื่อให้เกิดมิติและขับลวดลายให้เด่นชัดขึ้น

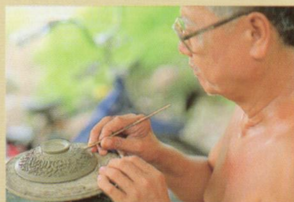
ช่างพื้นบ้านเกาะเกร็ด

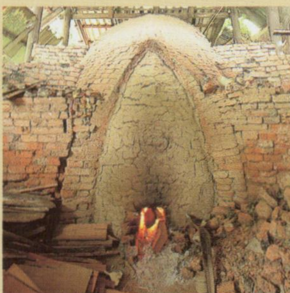
พันเอกชาติวัฒน์ งามนิยม เป็นช่างเพียงคนเดียวของอำเภอปากเกร็ด เริ่มเรียนงานช่างเมื่ออายุได้ ๑๒ ปี โดยไปขอเป็นศิษย์ของพระใบฎีกา (ชุน) ช่างพระ อดีตเจ้าอาวาสวัดสนามเหนือ จากนั้นก็รับทำโลงเหมให้วัดต่างๆ จนกระทั่งปี พ.ศ.๒๕๓๖ จึงมาช่วยที่วัดปรมัยฯ งานศิลปะเหล่านี้จะมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันออกไปตามชั้นเชิงของช่างแต่ละคน *"ช่างพื้นบ้านที่จะทำของแบบนี้ได้จะต้องออกแบบ ขึ้นโครง แกะลวดลาย และตกแต่งได้ด้วยตัวคนเดียว อย่างของผมจะพยายามคงลวดลายแบบมอญไว้ให้มากที่สุด ธงตะขาบของเราก็มีรูปร่างหน้าตาไม่เหมือนกับของที่อื่น ผมยังใช้โครงไม้ไผ่สานตามแบบโบราณหรือในการออกแบบฝาโลงเหมของเราจะมีชั้นลดสองชั้น ขณะที่ที่อื่นจะทำเพียงชั้นเดียว ส่วนฐานโลงก็จะเพิ่มขาสิงห์เข้าไป นี่เป็นเอกลักษณ์ของงานเรา"* อาจเพราะงานศิลปกรรมแบบมอญนี้ถือเป็นบุญกิริยาที่ไม่มีค่าแรงใดๆ ทำให้ปัจจุบันนี้ไม่มีช่างที่จะสืบทอดงาน *"โลงเหมที่อยู่บนพิพิธภัณฑ์นั้น หลวงปู่ที่มรณภาพไปให้เก็บไว้ เพราะต่อไปจะไม่มีช่างทำแล้ว หมายถึงที่ปากเกร็ดนี่นะ มีผมคนเดียวที่ทำได้ ฝึกเด็กขึ้นมาก็ทำได้แค่ขั้นพื้นฐาน ไม่มีคนอยากทำจริงจังเพราะมันเป็นงานกุศล ไม่มีค่าแรง"* ผลงานของพันเอกชาติวัฒน์ที่ปรากฏในวัดปรมัยยิกาวาส เช่น โลงเหม ฉัตรครอบพระมหารามัญเจดีย์ ในพิพิธภัณฑ์ และซุ้มพระนนทมุนินท์ พระประจำจังหวัดนนทบุรีที่ด้านหลังวิหารพระนอน เป็นต้น

งานศพพระมอญ

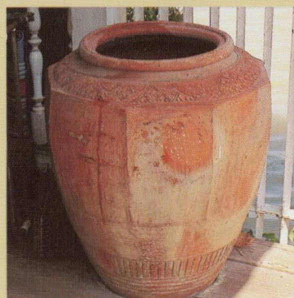
ชาวมอญเชื่อว่าพระสงฆ์ที่ปฏิบัติชอบคือพระอริยสงฆ์ที่ลงมาโปรดเวไนยสัตว์ เป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์ เมื่อมรณภาพก็คือการเสด็จกลับสู่สรวงสวรรค์ การจัดพิธีศพจึงเป็นต้องทำอย่างสมเกียรติและต้องไม่ปะปนกับคนธรรมดา จึงเกิดเป็นประเพณีนิยมในการสร้างโลงเหมและปราสาทขึ้นเฉพาะ และนิยมเผาไปกับศพ นอกจากนี้ต้องไม่จุดไฟเผาศพด้วยมือ แต่ต้องใช้ลูกหนูซึ่งเป็นดอกไม้เพลิงชนิดหนึ่งจุดแทน

เครื่องปั้นดินเผาสกุลช่างเกาะเกร็ด

การทำเครื่องปั้นดินเผาเป็นอาชีพที่ชาวมอญทำมาแต่เดิมเมื่อครั้งอยู่แถบลุ่มแม่น้ำอิระวดี ประกอบกับตำแหน่งที่ตั้งเกาะเกร็ดในลำน้ำเจ้าพระยาที่เอื้อต่อการคมนาคม ทำให้มีการติดต่อสัมพันธ์กับมอญจากแหล่งต่างๆ เช่น มีการซื้อฟืนจากมอญน้ำเค็มแถบสมุทรสาคร ส่วนผลิตภัณฑ์ที่แล้วเสร็จก็มีชาวมอญจากสามโคก ปทุมธานี อยุธยา และชาวมอญบนเกาะเกร็ดเอง รับซื้อไปขายไกลถึงสุโขทัย พิษณุโลก นครสวรรค์ ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผามอญนั้นได้รับความนิยมจนมีคำที่เรียกกันติดปากว่า "ตุ่มสามโคก" ที่ชาวมอญเกาะเกร็ดเป็นผู้ผลิต และมีชาวมอญจากสามโคกเป็นผู้นำไปขาย

เครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ดมีชื่อเสียงในเรื่องของคุณภาพและความทนทาน เพราะดินบนเกาะมีเนื้อละเอียดเหนียวปั้นง่าย เมื่อเผาแล้วได้ภาชนะเนื้อแกร่ง กิจการเครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ดเฟื่องฟูอยู่ จนถึงช่วงหลังปี พ.ศ.๒๕๑๐ เมื่อโอ่งจากราชบุรีที่มีราคาถูกกว่าเข้ามาตีตลาด ประกอบกับดินบนเกาะเริ่มลดน้อยลง จนต้องหันไปซื้อดินจากปทุมธานีมาใช้แทน แต่เนื่องจากดินจากปทุมธานีเป็นดินเนื้ออ่อน ไม่เหมาะกับการปั้นโอ่งขนาดใหญ่ ทำให้ชาวบ้านต้องหันมาทำโอ่ง อ่าง ครก ที่มีขนาดย่อมลงมา ในเวลาต่อมาเมื่อภาชนะพลาสติกและครกจากภาคอีสานที่มีราคาถูกกว่าเข้ามาแย่งตลาดอีก โรงปั้นบนเกาะจึงได้รับผลกระทบอีกครั้ง

สถานการณ์ดีขึ้นระยะหนึ่งในยุคเศรษฐกิจฟองสบู่ที่ตลาดมีความต้องการกระถางต้นไม้และเครื่องประดับตกแต่งที่ทำจากดินเผามาก โรงปั้นต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงปั้นของคนมอญซึ่งในอดีตไม่เคยปั้นกระถาง ต่างหันมาผลิตสินค้าประเภทนี้ด้วย แต่เมื่อเศรษฐกิจล่มสลายลง กำลังซื้อหมดไป โรงปั้นต่างๆ ก็ต้องปิดตัวลงเกือบหมด จนกระทั่งมีการส่งเสริมเกาะเกร็ดให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จึงมีการรื้อฟื้นการทำเครื่องปั้นดินเผาขึ้นอีก

รู้จักเครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ด

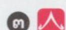
ลักษณะเฉพาะของเครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ด คือไม่เคลือบ มีเนื้อหยาบ มีความพรุนตัวมาก เมื่อบรรจุน้ำ น้ำจะเย็นและหอมเนื้อดิน ส่วนลักษณะของชิ้นงานที่ผลิตแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ประเภทใช้สอย เช่นโอ่งใส่น้ำขนาดใหญ่ จนถึงที่มีขนาดย่อมลงมาคือ อ่าง หม้อ ครก และถ้วยชาม ประเภทที่สองคือประเภทสวยงาม ได้แก่โอ่งสลัก และหม้อสลัก ที่ช่างบรรจงสร้างขึ้นเพื่อฝากฝีมือ หรือเพื่อถวายพระหรือให้แก่ญาติผู้ใหญ่ ซึ่งช่างแต่ละคนก็จะมีความถนัดและมีการพัฒนาลวดลายที่แตกต่างกัน

หม้อน้ำลายวิจิตร

ภาพหม้อน้ำลายวิจิตรเป็นตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดนนทบุรี มีความหมายถึงชาวจังหวัดนนทบุรีที่ประกอบอาชีพทำเครื่องปั้นดินเผาที่มีชื่อเสียงมาช้านาน

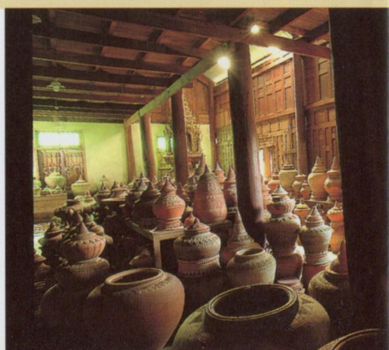
ลักษณะของหม้อน้ำลายวิจิตรที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวถือเป็นศิลปะสกุลช่างเกาะเกร็ดประกอบด้วย ๓ ส่วนคือ ตัวภาชนะที่มีสัดส่วนงดงาม ขอบปากกลมกลึง ไหล่หรือบ่าจะต้องผายออกแล้วโค้งลาดลงอย่างสวยงาม มีขารองและฝายอดแหลม ทั้งสามส่วนจะต้องสลักสวดลายสวยงามเข้าชุดกันทั้งใบ

การตกแต่งหม้อน้ำลายวิจิตรมี ๓ วิธีหลักๆ คือ การใช้แม่พิมพ์กดลงบนผิวภาชนะ การแกะสลักลงไปในเนื้อดิน และการพิมพ์ดินให้เป็นลายแล้วจึงนำไปปิดลงบนหม้อน้ำ

พิพิธภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผามอญโบราณ

พิพิธภัณฑ์แห่งนี้ที่ก่อตั้งโดย คุณพิศาล บุญผูก ชาวไทยเชื้อสายมอญที่มีความสามารถในการทำเครื่องปั้นดินเผา เป็นสถานที่เก็บรวบรวมศิลปวัตถุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโอ่งสลักหรือหม้อสลักต่างๆ ที่นี่นักท่องเที่ยวจะได้ชมเครื่องปั้นดินเผามอญโบราณที่หาดูได้ยาก รวมทั้งของร่วมสมัยที่ฝีมือประณีตงดงาม

เจดีย์วัดไผ่ล้อม

๔ 八

วัดไผ่ล้อม (เภี่ยโต้)

อยู่ในเขตหมู่ที่ ๖ สร้างประมาณปี พ.ศ. ๒๓๑๓ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๓๑๘ พระยาเจ่ง ต้นตระกูลคชเสนี ได้มาเห็นพระอุโบสถที่ยังไม่แล้วเสร็จจึงได้สร้างต่อจนสมบูรณ์ พระอุโบสถมีลักษณะงดงาม แต่บางส่วนได้รับการซ่อมแซมใหม่ ลายหน้าบันโบสถ์จำหลักเป็นลายดอกไม้ มีคันทวยและบัวหัวเสาที่งดงาม ซุ้มประตูและหน้าต่างถูกซ่อมใหม่ มีเจดีย์ที่ฐานเป็นย่อมุมไม้สี่สิบ แต่องค์เจดีย์เป็นรูปประฆังทรงโอคว่ำ ยอดกลม ประดับลายปูนปั้น

๕ 八

วัดเสาธงทอง (เภี่ยอาล้าต)

เดิมชื่อวัดสวนหมาก เป็นวัดมอญที่สร้างใน พ.ศ.๒๓๑๓ บรรยากาศร่มรื่นด้วยต้นไม้ใหญ่รายรอบ ได้รับการปฏิสังขรณ์ในสมัยรัชกาลที่ ๔ โดยเจ้าจอมมารดาอำภาในรัชกาลที่ ๒ และกรมหมื่นภูบาล กรมขุนวรจักร ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นวัดเสาธงทอง

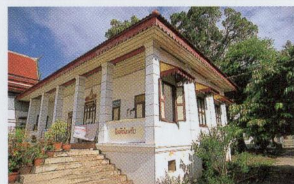

ภายในวัดมีโบราณสถานที่น่าสนใจได้แก่ *พระธุตังคเจดีย์* เป็นเจดีย์ย่อมุมไม้ยี่สิบขนาดใหญ่ที่สุดในอำเภอปากเกร็ด ล้อมรอบด้วยเจดีย์บริวารอีก ๑๒ องค์ ด้านข้างพระอุโบสถมีเจดีย์อีก ๒ องค์ องค์หนึ่งเป็นทรงระฆังกลม อีกองค์เป็นทรงมะเฟือง

หอสวดมนต์และกุฏิสงฆ์ หอสวดมนต์ประดับลายฉลุไม้ ภายในมีภาพจิตรกรรมฝาผนัง

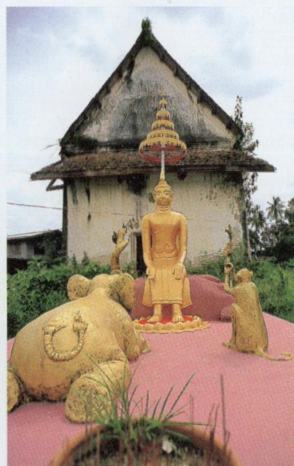
บานประตูวิหาร เป็นรูปเสี้ยวกางลงรักปิดทอง หน้าต่างลายกระรอกไต่ไม้ และลายมักกะลีผล

ตึกขุนเทพภักดี (สง จารุสังข์) สร้างปี พ.ศ. ๒๔๕๑ เป็นอาคารเรียน

โบสถ์วัดฉิมพลี

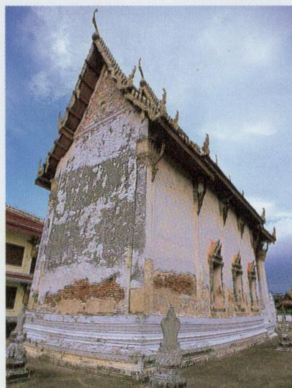

พระพุทธรูปปางป่าเลไลยก์

และจากคำบอกเล่าบ้างก็ว่าวัดนี้ชื่อวัดป่าฝ้าย บ้างก็ว่าชื่อวัดป่าเลไลย์ ปัจจุบันเหลือเพียงโบสถ์และเจดีย์ ๒ องค์ ด้านหน้าโบสถ์ประดิษฐานพระพุทธรูปปางป่าเลไลยก์ และมีใบเสมาที่ใหญ่ที่สุดในอำเภอปากเกร็ด

หลังแรกของโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งแรกประจำอำเภอเกาะเกร็ด (โรงเรียนสร้าง พ.ศ.๒๔๔๗) สร้างโดยขุนเทพภักดี คหบดีมอญ ปัจจุบันเป็นห้องสมุดประชาชนวัดเสาธงทอง

*ศาลาเจ้าจอมมรกต*เป็นศาลาท่าน้ำที่เจ้าจอมมรกตในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สร้างถวาย

๖

วัดฉิมพลีสุทธาวาส

ตั้งอยู่ในเขตหมู่ ๑ เล่ากันว่าในปี พ.ศ. ๒๓๗๕ มีชาวจีนชื่อเจ้าสัวฉิม และภรรยาคนไทยชื่อพา กับภรรยาชาวจีนชื่อหลี ได้ทำการบูรณปฏิสังขรณ์วัดมอญที่มีมาแต่เดิมและได้ขนานนามใหม่ว่าวัดฉิมพลี ภายในวัดฉิมพลีมีพระอุโบสถที่มีสัดส่วนงดงาม ฐานพระอุโบสถโค้งแบบเรือสำเภาเปรียบพระพุทธศาสนาเป็นสำเภาที่นำพาสัตว์โลกข้ามวัฏสังสาร หน้าบันเป็นลายจำหลักไม้เป็นภาพพระจันทร์ทรงรถ ประดับสาหร่ายรวงผึ้งและคันทวย ลักษณะคล้ายกับลายหน้าบันที่วัดสุทัศน์เทพวราราม กรุงเทพฯ

ทิศเหนือของพระอุโบสถมีพระเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสององค์ใหญ่ ล้อรอบด้วยเจดีย์องค์เล็ก ๔ องค์ องค์เจดีย์เป็นทรงระฆังประดับกระจกสีงดงาม

ด้านทิศใต้ติดกับวัดฉิมพลีเป็นวัดร้างจากหลักฐานทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษร

๗

วัดศาลากุล

ชื่อเดิมคือวัดศาลากุน ตั้งอยู่ในเขตหมู่ ๓ เดิมทีวัดนี้อยู่ติดแม่น้ำเพราะมีศาลาท่าน้ำ แต่ต่อมาดินหน้าวัดงอกเพิ่มไปทำให้ปัจจุบันวัดอยู่ห่างจากแม่น้ำมาก ในสมัยรัชกาลที่ ๕ พระอาจารย์สุ่น เจ้าอาวาสมีชื่อเสียงเรื่องการทำเครื่องรางของขลัง โดยเฉพาะหนุมานแกะสลัก และชอบเก็บสะสมเครื่องมุกและเครื่องแก้ว เช่นหีบศพทำด้วยมุก

สิ่งก่อสร้างในวัดเป็นของใหม่ทั้งหมด แม้แต่ศาลาที่เจ้าพระยารัตนาธิเบศร์มาสร้างไว้จนได้ชื่อว่าวัดศาลากุนก็ไม่ปรากฏว่ามีเหลืออยู่

๘

สวนกลางน้ำ

สวนผลไม้บนเกาะเกร็ดจะอยู่ในเขตหมู่ที่ ๒ ถึงหมู่ที่ ๕ ชาวไทยบนเกาะเกร็ดประกอบอาชีพทำนา ทำสวน มาแต่เดิม ในอดีตบริเวณกลางเกาะเป็นผืนนาขนาดใหญ่และมีตาลโตนดขึ้นเรียงรายเป็นทิวอยู่ตามคันนา มีสวนอยู่รอบนอกใกล้แม่น้ำ ชาวบ้านจึงทำนา ทำสวน และทำตาลในหน้าแล้ง แต่ต่อมาเมื่อข้าวขายไม่ได้ราคา ชาวบ้านจึงหันมาทำสวนกันมากขึ้น จนในที่สุดก็เลิกทำนา ผืนนาบนเกาะในปัจจุบันจึงกลายเป็นที่รกร้าง

ในอดีตนั้นพื้นที่สวนเกือบทั้งหมดบนเกาะเกร็ดคือสวนลิ้นจี่ ลิ้นจี่ของเกาะเกร็ดมีชื่อเสียงว่ามีรสชาติดีเป็นที่นิยมในหมู่เจ้านายและข้าราชบริพารในสมัยรัชกาลที่ ๕ เรียกกันว่า *ลิ้นจี่ศาลากุน* แต่หลังปี พ.ศ.๒๕๑๐ สภาพภูมิอากาศเริ่มเปลี่ยนแปลง อากาศในฤดูหนาวไม่หนาวเย็นดังแต่ก่อน ทำให้ลิ้นจี่ไม่ออกผล ชาวบ้านจึงเริ่มหันมาทำสวนทุเรียนแทน พื้นที่สวนทุเรียนบนเกาะเกร็ดมีจำนวนกว่าพันไร่ เรียกได้ว่าเคยมีลิ้นจี่มากเท่าใดก็มีทุเรียนมากเท่านั้น แต่นับจากปี พ.ศ.๒๕๒๑ เกิดน้ำท่วมหลายครั้ง ทุเรียนซึ่งเป็นพืชที่ไม่ทนน้ำจึงล้มตายไปเรื่อยๆ จนถึงปี พ.ศ.๒๕๒๖ มีทุเรียนเหลืออยู่บนเกาะเพียงร้อยละ ๖๐ และเมื่อเกิดน้ำท่วมใหญ่อีกสองครั้งคือในปีพ.ศ.๒๕๓๘ และพ.ศ. ๒๕๓๙ ทุเรียนและพืชไร่อื่นจึงตายไปเกือบหมด ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อนมาก และเริ่มหันมาปลูกพืชล้มลุก เช่นกล้วย และข้าวโพดแทน เพราะเป็นพืชที่ออกผลเร็ว สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ก่อนน้ำท่วม เป็นการลดความเสียหายทางเศรษฐกิจ ต่อมาในปลายปี พ.ศ.๒๕๔๐ ก็มีโครงการสนับสนุนให้หันกลับมาปลูกทุเรียนอีกครั้ง ทุเรียนที่ปลูกในครั้งนี้ ได้แก่ พันธุ์ก้านยาว หมอนทอง และชะนี ประกอบกับภายหลังปี พ.ศ.๒๕๔๐ เป็นต้นมาไม่มีน้ำท่วมอีก ทำให้ทุเรียนที่ปลูกในครั้งหลังนี้จะสามารถเก็บผลได้ในราวปี พ.ศ.๒๕๔๖ - ๒๕๔๗

ปัจจุบันบนเกาะเกร็ดมีพื้นที่สวนทุเรียนอยู่ประมาณ ๔๐๐ ไร่ ผลิตผลประเภทอื่นนอกจากทุเรียนจากสวนที่ไม่ถูกน้ำท่วมสองครั้งหลังสุด ได้แก่ ส้มโอ มะม่วง กล้วย มังคุด และกระท้อน ผลิตผลที่ได้ชาวสวนขายให้ชาวบ้านบนเกาะด้วยกันเอง บางส่วนนำไปขายที่ตลาดปากเกร็ด และส่งขายที่อื่นๆ นักท่องเที่ยวสามารถอุดหนุนผลไม้ตามฤดูกาลได้จากชาวสวนที่เข็นมาขายในเขตบ้านมอญ

ลิ้นจี่ศาลากุนอยู่ที่ไหน

ในสมัยรัชกาลที่ ๕ บรรดาเจ้านายและข้าราชบริพารที่ตามเสด็จมายังเกาะเกร็ดต่างก็ติดใจรสชาติลิ้นจี่ของที่นี่ และเรียกกันว่าลิ้นจี่ศาลากุน ด้วยเหตุเพราะในสมัยนั้นเกาะเกร็ดมีชื่อว่าเกาะศาลากุน สันนิษฐานว่าเป็นการเรียกชื่อตามวัดเดียวกันที่ตั้งอยู่ในเขตหมู่ที่ ๒ ต่อมาเมื่อได้ตั้งอำเภอเกาะเกร็ดขึ้นแล้ว เกาะศาลากุนจึงมีฐานะเป็นตำบล เรียกว่าตำบลเกาะเกร็ด ปัจจุบันเกาะเกร็ดแทบไม่มีต้นลิ้นจี่เหลืออีกแล้ว ชาวสวนบางคน อาจคงไว้สักต้นสองต้นเพื่อรำลึกถึงอดีต

ผลมะตาด

ย่านชมหัตถกรรม และอาหาร
พิพิธภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผามอญโบราณ
จักรยานยนต์รับจ้าง
วัดปรมัยยิกาวาส
ร้านขายของที่ระลึก
เขื่อนที่ทำจากครก
วัดมะขามทอง
สถานีอนามัย
ท่าเรือวัดปรมัยฯ
วัดเสาธงทอง
วัดไผ่ล้อม
ย่านชมโรงปั้น
เตาโอ่งโป๊ดโม่นและศาลเจ้าพ่อเกษแก้ว
สวนกล้วย
วัดจันทร์
ศูนย์เด็กเล็ก
โรงปั้นแสดงฝีพระหัตถ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี
ย่านชมโรงปั้น
ท่าเรือรับจ้าง
ย่านเตาผา
เตาครก
ร้านขนมหวานแม่พยอม
ศูนย์เครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ด
เตาครก
แปลงสาธิตการเพาะพันธุ์พืชพื้นบ้าน
เขื่อนที่ทำจากครก
วัดฉิมพลีฯ
ซอยบ้านแขก
วัดป่าฝ้าย
น
วัดศาลากุล
สถานีอนามัย
ที่ทำการ อบต.
ท่าเรือป่าฝ้ายและจักรยานยนต์รับจ้าง
สวนทุเรียน
สวนแบบยกร่อง
เส้นทางเดิน
เส้นทางจักรยานและจักรยานยนต์

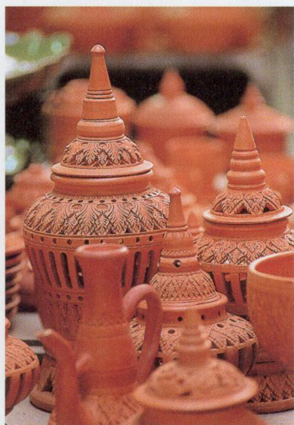
เดินชมหัตถกรรม พักชิมอาหารมอญ เที่ยวสวนเกาะเกร็ด

สภาพโดยทั่วไปของเกาะแบ่งได้เป็นสองส่วน คือ เขตเกษตรกรรมที่กินพื้นที่ส่วนใหญ่ของเกาะ และเขตบ้านมอญทางตะวันออก มีถนนรอบเกาะหนึ่งสาย ยาวประมาณ ๕.๒ กิโลเมตร การเดินรอบเกาะทำให้ได้เห็นสภาพโดยรอบ แต่แดดจะเป็นอุปสรรคสำคัญจึงควรนำหมวกหรือร่มติดตัวไปด้วย เส้นทางที่แนะนำจะได้เห็นทั้งงานเครื่องปั้นดินเผาและการทำสวนผลไม้ซึ่งเป็นอาชีพหลักของชาวเกาะเกร็ดมาแต่อดีต เป็นเส้นทางสะดวกสบายเพราะในวันหยุดจะมีร้านอาหาร ร้านน้ำ รวมทั้งร้านขายของที่ระลึกเรียงรายอยู่ตลอดเส้นทาง ส่วนในวันธรรมดานั้นบรรยากาศบนเกาะค่อนข้างเงียบเหงา ร้านรวงเปิดบริการน้อย

เส้นทางเริ่มจากวัดปรมัยยิกาวาส ซึ่งเป็นศูนย์กลางในการจัดเทศกาลและกิจกรรมต่างๆ เดินไปทางทิศตะวันตก ผ่านพิพิธภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผามอญโบราณ วัดไผ่ล้อมและวัดเสาธงทองที่มีโบสถ์และเจดีย์เก่าแก่ งดงาม จากนั้นย้อนกลับทางเดิมลงไปทางทิศใต้ผ่านวัดฉิมพลีสุทธาวาส เข้าเขตสวนผลไม้ ผ่าน อบต. จนถึงวัดศาลากุล นักท่องเที่ยวสามารถข้ามเรือกลับจากท่าเรือป่าฝ้ายมาขึ้นที่ท่าวัดกลางเกร็ดหรือจะกลับมาข้ามที่ท่าเรือวัดปรมัยฯ ก็ได้

บนเส้นทางมีโรงปั้นอยู่หลายโรง สามารถแวะเข้าไปดูกรรมวิธีการทำเครื่องปั้นดินเผาได้ ผู้เฒ่าผู้แก่ที่นี่เล่าให้ฟังว่าในยุคที่เครื่องปั้นดินเผาของเกาะเกร็ดรุ่งเรืองนั้น จากวัดเสาธงทองจนถึงวัดฉิมพลีฯ มีเรือมาจอดเป็นแถวเรียงราย ซ้อนกัน ๓ ชั้น เพื่อรอรับซื้อสินค้า การเลือกซื้อเครื่องปั้นดินเผามีวิธีสังเกต คือให้ดูว่าเนื้อดินแน่นและเนียนดี จากนั้นลองเคาะดู หากได้ยินเสียงดังกังวานแสดงว่าไม่มีรอยร้าวหรือแตกหัก

สำหรับผู้ที่สนใจอาหารมอญ อาจเริ่มต้นด้วยอาหารที่คนไทยรู้จักกันดี คือขนมจีน และอีกชนิดหนึ่งที่คุ้นชื่อแต่

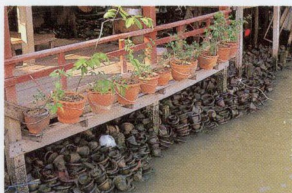

รสชาติไม่คุ้นเคยคือ ข้าวแช่ที่เป็นแบบชาวมอญแท้ๆ นอกจากนี้น้ำหวานใส่โอ่งดินเผาก็กลายเป็นทั้งเครื่องดื่มและของที่ระลึกที่ได้รับความนิยมมากอย่างหนึ่ง

เลยวัดปรมัยฯ ลงไปทางทิศใต้บริเวณนี้ยังอยู่ในเขตบ้านมอญ จึงมีโรงปั้นและเตาเผาโบราณเหลืออยู่บ้าง เตาเหล่านี้ส่วนมากเลิกใช้ไปแล้ว แต่ลองสังเกตดูถ้าเป็นเตาที่มีหลังโค้งสูงเหมือนหลังอูฐ หรือที่เรียกกันว่าเตาแมงป่องแสดงว่าเป็นเตามอญสำหรับเผาครก เตาที่เคยใช้เผาโอ่งจะมีขนาดใหญ่กว่าที่เห็นในปัจจุบันมาก สามารถบรรจุโอ่งขนาด ๑๐ ปีบ ๘ ปีบ ได้กว่าสองร้อยใบ แต่ถูกลดขนาดลงมาเมื่อการทำโอ่งใหญ่เลิกไป หากพบเตาที่มีลักษณะยาวเตี้ย ก็แสดงว่า เป็นเตามังกร เป็นแบบที่คนจีนนำเข้ามาใช้ที่เกาะเพื่อเผากระถางต้นไม้ มาถึงบริเวณหมู่ที่ ๑ นี้ ลองมองไปใต้ถุนบ้านริมน้ำจะเห็นครกที่ชาวบ้านเอามาเรียงไว้เป็นคันกันน้ำเซาะ

จากท่าเรือป่าฝ้ายไปตามถนนจะเข้าเขตสวนผลไม้ สวนบนเกาะเกร็ด มีการก่อคันดินโดยรอบเพื่อป้องกันน้ำท่วม ภายในคันดินยกร่องและปลูกพืชหลายชนิดคละกัน เช่น บนคันดินกั้นน้ำอาจปลูกมะพร้าว กล้วย ข้าวโพด ส่วนบนพื้นที่ยกร่องก็อาจมีทุเรียนเป็นพืชยืนพื้นและแซมด้วย ส้มโอ มะนาว มะม่วง หรือกระท้อน

ผลไม้ รวมถึงผักบนเกาะเช่น ผักกูดตำลึง ถั่วฝักยาว ผักหนาม เป็นที่นิยมและได้รับความไว้วางใจในหมู่ชาวเกาะเกร็ดด้วยกันเองเพราะไม่มีการใช้ยาฆ่าแมลง จึงเป็นของฝากอีกอย่างหนึ่งที่ชาวเกาะเกร็ดภูมิใจ สำหรับผู้ที่สนใจอยากเที่ยวชมสวนบนเกาะเกร็ดหรือสนใจศึกษาด้านการทำสวนผลไม้สามารถติดต่อขอเยี่ยมชม ดูการสาธิตและรับฟังคำแนะนำเกี่ยวกับการทำสวนได้โดยติดต่อล่วงหน้าที่ อบต.เกาะเกร็ด โทร ๐-๒๙๖๐-๙๐๖๓

เส้นทางเดินสำรวจเกาะเกร็ดนี้สามารถปรับเปลี่ยนได้ เช่น เมื่อเดินจากวัดปรมัยฯ ถึงวัดเสาธงทองแล้ว อาจใช้วิธีนั่งรถจักรยานยนต์รับจ้างอ้อมไปทางด้านท้ายเกาะมาจนถึงท่าเรือป่าฝ้าย เป็นจุดสิ้นสุดการเดินทาง หรือจะเดินต่อไปจนครบรอบที่ท่าเรือวัดปรมัยฯ ในวันหยุดที่มีนักท่องเที่ยวมาก ไม่อนุญาตให้รถจักรยานยนต์วิ่งผ่านชุมชนจากวัดเสาธงทองจนถึงท่าเรือป่าฝ้าย ดังนั้นการนั่งรถรอบเกาะจึงต้องเริ่มต้นและสิ้นสุด ณ จุดดังกล่าว

สองล้อสำรวจเกาะ

นักท่องเที่ยวที่รักการขี่จักรยานอาจนำจักรยานไปขี่เที่ยวบนเกาะ แวะชมการทำเครื่องปั้นดินเผาและสวนผลไม้ บนเส้นทางที่ผ่านหมู่บ้านมอญเป็นชุมชนหนาแน่น จึงควรระวังคนเดินถนน เมื่อพ้นจากเขตหมู่ที่ ๖ ไปแล้วจะเป็นสวน ส่วนด้านใจกลางเกาะเป็นที่รกร้างเคยเป็นที่นามาก่อน บางช่วงเป็นแปลงผักหรือท้องร่อง มีคลองสายเล็กๆ ที่ในอดีตเป็นคลองส่งน้ำเข้าสวนและนา เป็นทางขนของและเป็นเส้นทางที่คนมอญใช้ขนดินจากกลางเกาะมาทำเครื่องปั้นดินเผา แต่ปัจจุบันลำน้ำเหล่านี้ส่วนมากตื้นเขิน มีเพียงบางสายเท่านั้นที่ยังใช้การได้

สวนบนเกาะเกร็ดอยู่ลึกและซ้อนกันเข้าไปด้านในที่ถนนเข้าไม่ถึง ต้องเดินลัดเลาะไปตามคันดิน การเดินเข้าไปเที่ยวสวนจึงควรขออนุญาตจากเจ้าของสวนเสียก่อน หรือจะติดต่อล่วงหน้าได้ที่ อบต. เกาะเกร็ด

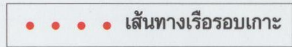
ถนนรอบเกาะบางช่วงมีโค้งอันตราย ถนนถูกยกสูง ด้านล่างเป็นท้องร่องจึงควรใช้ความระมัดระวัง นอกจากนี้ทางเดินในชุมชนเป็นทางเดินแคบๆ จึงควรหลีกเลี่ยงกิจกรรมนี้ในช่วงที่มีนักท่องเที่ยวหนาแน่น (เวลาประมาณ ๑๑.๓๐-๑๕.๐๐ น. ในวันหยุด)

ที่ท่าเรือ อบต. ซึ่งอยู่ด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเกาะมีเรือข้ามฟากไปตลาดน้ำวัดแสงศิริธรรม เป็นตลาดขายอาหารและผลไม้ ติดตลาดในวันหยุด จากอบต. ไปทางทิศตะวันตกราว ๕๐๐ เมตร จะเห็นซอยบ้านแขกซึ่งเป็นชุมชนมุสลิมที่ขยายตัวมาจากชุมชนท่าอิฐฝั่งตรงข้าม ถ้าเข้าซอยนี้ไปจนถึงริมน้ำจะเห็นมัสยิดท่าอิฐซึ่งเป็นมัสยิดใหญ่อยู่ฝั่งตรงข้ามด้วย เมื่อมาถึงวัดศาลากุลจะเห็นคลองข้างวัดที่ยังคงใช้เป็นเส้นทางคมนาคม วัดนี้เคยอยู่ติดน้ำ ดังนั้นถ้าเข้าไปจนถึงแม่น้ำก็จะรู้ว่าแผ่นดินงอกเพิ่มขึ้นมาเท่าใด บรรยากาศแม่น้ำเจ้าพระยาทางด้านแม่น้ำอ้อมเกร็ดเงียบสงบกว่าด้านแม่น้ำลัดเกร็ดมาก มีเพียงเรือนักท่องเที่ยว, เรือโดยสารและเรือชาวบ้านผ่านไปมาเป็นระยะๆ

ท่องรอบเกาะ วิถีชีวิตริมน้ำของเกาะเกร็ด

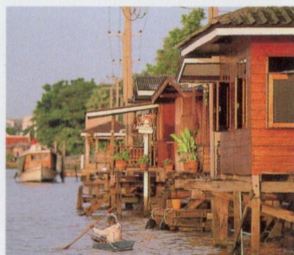

ลำน้ำที่ไหลไปทางทิศเหนือคือแม่น้ำอ้อมเกร็ดเป็นทางน้ำของแม่น้ำเจ้าพระยาเดิมก่อนที่จะมีการขุดคลองลัด แม่น้ำช่วงนี้บรรยากาศค่อนข้างเงียบสงบ มีเรือโดยสารจากท่าน้ำปากเกร็ดไปยังลำคลองสายต่างๆ ผ่านไปมาเป็นระยะ นอกจากนี้ยังมีเรือพายขายของชำและอาหาร เช่น ก๋วยเตี๋ยว ไอศกรีม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตริมน้ำที่ยังคงมีให้เห็นอยู่ การนั่งเรือชมรอบเกาะเป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะได้สำรวจเกาะและเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศจากการเดินบนเกาะมาแล้ว ในตอนเช้าที่แดดยังอ่อนและเวลาเย็นที่แดดร่มลมตกดูจะเป็นเวลาที่เหมาะสมที่สุด

เรือสองตอนรับส่งผู้คน จากปากเกร็ด ท่าอิฐ รอบเกาะเกร็ด และฝั่งตรงข้ามของเกาะเกร็ด

วัดใหญ่สว่างอารมณ์

มอญขวาง

ชาวมอญมีคติการสร้างบ้านที่ต่างจากของคนไทย คือมักนิยมปลูกเรือนขวางลำน้ำ สมเด็จฯกรมพระยาดำรง-ราชานุภาพ กล่าวถึงการปลูกเรือนของมอญที่เอาด้านขื่อเข้าหาแม่น้ำจนเป็นสำนวนติดปากว่า "มอญขวาง" นั้น อาจเป็นเพราะต้องการเอาด้านขื่อรับแดด เพราะแม่น้ำช่วงนั้นยาวจากเหนือลงใต้จึงเห็นเป็นขวางแม่น้ำ การปลูกเรือนหันหน้าไปทางทิศเหนือทำให้มีพะไลหลังคาบังลมหนาวด้านใต้ฝาเรือนก็ไม่ถูกแดดเผาและรับลมทางใต้

เมื่อผ่านวัดเสาธงทองไปจะเห็นสวนอยู่เป็นระยะ บ้านเรือนที่มีอยู่หนาแน่นเริ่มบางตาลง

ลำคลองสายหนึ่งที่มีนักท่องเที่ยวแวะเข้าไปอยู่ไม่ขาด คือคลองบางบัวทอง ซึ่งอยู่ด้านทิศตะวันตกของเกาะ คลองนี้เรียกอีกชื่อหนึ่งว่าคลองขนมหวาน เหตุเพราะชาวบ้านแถบนี้ในอดีตนอกจากทำนาแล้วยังมีการปลูกตาล จึงมีการนำจาวตาลมาเชื่อมเป็นขนมหวานในงานต่างๆ เป็นจุดเริ่มต้นของการทำขนมไทยในคลองบางบัวทอง จนกลายเป็นแหล่งผลิตและขายส่งขนมหวานของจังหวัดนนทบุรี

เมื่อมาถึงด้านใต้ของเกาะถ้าสังเกตดูทางฝั่งแผ่นดินจะเห็นมัสยิดใหญ่ของชุมชนมุสลิมท่าอิฐ คนจากชุมชนนี้ส่วนหนึ่งได้ขยายตัวมาตั้งบ้านเรือนบนเกาะเกร็ดบริเวณฝั่งตรงข้าม และยังมีการติดต่อสัมพันธ์ไปมาหาสู่กันเป็นประจำ

เมื่อเรือมาถึงด้านที่แม่น้ำไหลมาบรรจบกันอีกครั้ง แล้วเลี้ยวเข้าแม่น้ำลัดเกร็ดจะเริ่มเห็นบ้านเรือนบนเกาะเรียงรายอยู่หนาแน่นอีกครั้ง บางครั้งตามตลิ่งและท่าเรือจะมีเครื่องปั้นดินเผาวางอยู่เรียงรายรอการขนลงเรือเพื่อส่งไปขายที่อื่นต่อไป แม่น้ำลัดเกร็ดนี้มี

มัสยิดท่าอิฐ

ความสำคัญเพราะนอกจากเป็นเส้นทางที่บรรดาเรือทั้งหลายใช้เดินทางขึ้นล่องแล้ว ยังมีท่าเรือข้ามฟากสองแห่งซึ่งเป็นเส้นทางหลักที่ชาวเกาะเกร็ดใช้ติดต่อกับโลกภายนอกด้วย จึงเป็นบริเวณที่มีการสัญจรไปมาคึกคักโดยเฉพาะในตอนเช้าและเย็น ลองนึกภาพแม่น้ำลัดเกร็ดที่เมื่อแรกขุดมีสถานะเป็นคลองที่กว้างเพียง ๖ วา ลึกเพียง ๖ ศอก แล้วก็เตือนให้คิดถึงความแรงของกระแสน้ำขึ้นมาอีกครั้ง ทุกวันนี้มีชาวบ้านจำนวนไม่น้อยถือโฉนดที่ดินซึ่งกลายเป็นแม่น้ำและหากมองไปยังริมฝั่งด้านเกาะจะเห็นกระถางต้นไม้ที่แตกร้าวขายไม่ได้ราคาถูกนำมาทิ้งริมตลิ่งเพื่อบรรเทาผลกระทบจากกระแสน้ำ

การนั่งเรือรอบเกาะ นักท่องเที่ยวทำได้ ๒ วิธี

● ไปกับบริการเรือทัศนาจรรอบเกาะที่ท่าเรือวัดปรมัยฯ บริการเฉพาะวันเสาร์ อาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ เรือออกทุกชั่วโมง ตั้งแต่ ๙.๐๐ น.-๑๗.๐๐ น. อัตราค่าบริการ ผู้ใหญ่ ๔๐ บาท เด็ก (ต่ำกว่า ๑๒ ปี) ๒๐ บาท ใช้เวลาประมาณ ๑ ชั่วโมงครึ่ง (สอบถามรายละเอียดล่วงหน้าที่ ๐-๑๘๔๕-๓๘๐๐)

● เรือข้ามฟากที่ท่าเรือวัดกลางเกร็ด รู้จักกันดีว่า "เรือของยายเล็ก" มีบริการทัศนาจรรอบเกาะเช่นกัน ในอัตรา ๕๐ บาทต่อคน แต่มีข้อแม้ว่าจะต้องรอผู้โดยสารให้ครบ ๖ คน จึงจะออกเรือ หรือหากต้องการเหมาลำก็คิดอัตรา ๓๐๐ บาท (ติดต่อที่ ๐-๒๙๖๐-๙๖๐๑ กด ๑)

● ไปกับเรือหางยาวรับจ้างขนาดเล็ก ติดต่อที่ท่าน้ำปากเกร็ด สนนราคานำเที่ยวพาชมเริ่มต้นที่ ๓๕๐ บาท ในเวลาราว ๑ ชั่วโมงครึ่ง หรือ ๔๐๐ บาท ในเวลา ๒ ชั่วโมง (ราคาอาจเปลี่ยนแปลงตามจำนวนผู้โดยสาร จำนวนสถานที่ที่เยี่ยมชม และเวลาที่ใช้)

กิจกรรมทางเลือกและข้อมูลการเดินทาง

เดินชมเมือง/ชุมชน/ตลาด

ควร

- ศึกษาเส้นทาง ข้อมูลรายละเอียดสถานที่ ก่อนเดินทาง
- เริ่มเดินในช่วงเช้า หรือช่วงบ่ายๆ ที่อากาศไม่ร้อนจัด
- เตรียมอุปกรณ์ แผนที่ สมุดบันทึก หมวก น้ำดื่ม
- ใส่เสื้อผ้าที่กระชับ รัดกุม
- พูดคุยสอบถามข้อมูลจากชาวบ้านระหว่างทาง

ไม่ควร

- ทิ้งขยะลงบนพื้นดินหรือตามทางเดิน
- เดินในขณะฝนตก ลมแรง

ชมวัด/พิพิธภัณฑ์/โบราณสถาน

ควร

- ศึกษาข้อมูลรายละเอียดสถานที่ก่อนไป
- แต่งกายให้สุภาพ สำรวมกิริยาวาจา
- ถอดรองเท้าและเก็บให้เรียบร้อยก่อนเขาโบสถ์ เขตศาสนสถาน
- เดินตามทางเดินที่อนุญาต
- ติดต่อวิทยากรผู้ให้ความรู้ เช่น พระ ชาวบ้านในท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ผู้ดูแล
- ระมัดระวังอย่าทำให้โบราณวัตถุ โบราณสถาน แตกหัก เสียหาย
- เตรียมเทปบันทึกคำบรรยาย สมุดจดบันทึกวาดภาพ สิ่งที่สนใจ
- ทิ้งขยะในบริเวณที่จัดไว้
- ขออนุญาตผู้ดูแลสถานที่ก่อนถ่ายภาพ

ไม่ควร

- เดินย่ำเข้าไปในเขตหวงห้าม หรือบนโบราณสถาน
- จับ สัมผัส ยกวัตถุโบราณ อาจทำให้แตกหักเสียหาย
- จับ สัมผัส อาคารโบราณสถาน โดยเฉพาะส่วนที่เป็นลวดลายแกะสลักหรือภาพเขียนสี
- เหยียบย่ำ ปีนป่าย ลักลอบขุดค้นโบราณวัตถุ โบราณสถาน
- การถ่ายภาพไม่ควรใช้แฟลชเพราะอาจทำให้โบราณวัตถุ โบราณสถานเสียหายได้
- นำสิ่งหนึ่งสิ่งใด ที่เป็นชิ้นส่วนของโบราณวัตถุ โบราณสถาน กลับไปเป็นของที่ระลึก

ขี่จักรยาน/จักรยานยนต์

ควร

- ทำความเข้าใจสถานที่ และเส้นทางก่อนเดินทาง
- อบอุ่นร่างกาย กล้ามเนื้อ ให้พร้อมก่อนเดินทาง
- เตรียม หรือ ใช้บริการเช่าจักรยาน หรือจักรยานยนต์
- ตรวจเช็คสภาพรถ ก่อนออกเดินทาง
- เตรียมยางใน ที่สูบลม สายเบรก สายเกียร์สำรอง กุญแจล็อค ไว้ใช้ในยามฉุกเฉิน
- เตรียมกระติกน้ำดื่ม หมวก ยา รองเท้าแตะ รองเท้าผ้าใบ
- แต่งกายให้กระชับ รัดกุม สวมหมวกกันน็อค แว่นตา ถุงมือ
- ขี่/ขับรถในอัตราความเร็วที่เหมาะสม
- มี ผู้ขี่/ขับไปด้วยกันในเส้นทางที่เปลี่ยวหรืออันตราย
- ทิ้งขยะในบริเวณที่จัดไว้ หรือเก็บรวบรวมขยะกลับมาทิ้งที่ที่พัก

ล่องเรือ

ควร

- ตรวจสอบสภาพอากาศ คลื่นลม ก่อนออกเดินทาง
- เลือกขนาด/ประเภทเรือให้เหมาะสมกับจำนวนผู้เดินทาง
- ติดต่อหาผู้ชำนาญเส้นทางการเดินเรือ เป็นผู้นำทาง
- ตรวจสอบความแข็งแรงของเรือและน้ำมัน ให้พร้อมก่อนเดินทาง
- เลือกเสื้อผ้าที่เหมาะสม กระชับ รัดกุม เช่น กางเกงขาสั้น เสื้อผ้าที่แห้งง่าย รองเท้าแตะ หมวก เสื้อแจ็กเก็ต ผ้ากันลม (ฤดูหนาว)
- กล้องถ่ายภาพ อุปกรณ์ ของใช้ต่างๆ ควรใส่ถุงพลาสติก หรือถุงกันเปียก
- เตรียมเสื้อชูชีพ ห่วงยาง ป้องกันอันตราย เมื่อพลัดตกน้ำ หรือ เรือล่ม
- รวบรวมขยะไปทิ้งในบริเวณที่จัดไว้ หรือนำกลับมาทิ้งที่ฝั่ง
- ถ้าพลัดตกเรือ ให้รีบว่ายน้ำเข้าหาเรือ หรือว่ายเข้าฝั่ง
- ปฏิบัติตัวตามคำแนะนำของกัปตันเรือ/ผู้นำทาง หรือมัคคุเทศก์

ไม่ควร

- ล่องเรือขณะฝนตก/มีพายุ คลื่นลมแรง
- บรรทุกน้ำหนักมากเกินขนาดของเรือ
- หยอกล้อ เล่นกันขณะล่องเรือ อาจทำให้เรือล่ม
- ล่องเรือเวลากลางคืน จะมองเห็นเส้นทางไม่ชัดเจน
- ทิ้งขยะลงในน้ำ

ข้อมูลการเดินทาง

• รถยนต์ส่วนตัว

มีถนนหลายสายที่ไปถึงท่าน้ำปากเกร็ด เช่น ถนนแจ้งวัฒนะ ถนนติวานนท์ ฯลฯ เมื่อถึงท่าน้ำปากเกร็ดสามารถจอดรถได้ที่ลานจอดรถเอกชนที่วัดสนามเหนือ แล้วข้ามฟากไปเกาะเกร็ดที่ท่าน้ำวัดสนามเหนือ เพื่อข้ามฝั่งไปยังวัดปรมัยยิกาวาส หรือจอดรถที่วัดกลางเกร็ด แล้วนั่งเรือข้ามฟากจากวัดกลางเกร็ดไปขึ้นเกาะเกร็ดที่ท่าเรือป่าฝ้ายใกล้วัดฉิมพลี-สุทธาวาส

• รถโดยสารและรถตู้ประจำทาง

มีรถประจำทางสาย ๓๒, ๕๒, ๑๐๔, ๑๖๖, ๓๕๖ รถปรับอากาศสาย ปอ.๕, ปอ.๖, ปอ.๓๒, ปอ.๑๖๖ และรถตู้ประจำทางวิ่งถึงท่าน้ำปากเกร็ด จากนั้นต่อรถสามล้อหรือจักรยานยนต์รับจ้างมาที่ท่าเรือข้ามฟากที่วัดสนามเหนือ เพื่อข้ามฝั่งไปยังวัดปรมัยยิกาวาส หรือนั่งเรือข้ามฟากจากวัดกลางเกร็ด ไปขึ้นเกาะเกร็ดที่ท่าเรือป่าฝ้ายใกล้วัดฉิมพลีสุทธาวาส

เกาะเกร็ด
อำเภอปากเกร็ด
แจ้งวัฒนะ
ติวานนท์
ประชาชื่น
สายเหนือ-ตะวันออกเฉียงเหนือ
พหลโยธิน
รัตนาธิเบศร์
ท่าน้ำนนทบุรี
นนทบุรี
รามอินทรา
วงแหวนรอบนอก
สายใต้
บางกอกน้อย-นครชัยศรี
ลาดพร้าว
อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ
ท่าพระจันทร์
ท่าเตียน
สนามหลวง
สายตะวันออก
ลาดกระบัง
เพชรเกษม
เจ้าพระยา
พระรามที่ ๒
สุขสวัสดิ์
สุขุมวิท
น

ท่าเรือวัดปรมัยฯ
ท่าเรือวัดสนามเหนือ
ติวานนท์
ห้าแยกปากเกร็ด
เกาะเกร็ด
แจ้งวัฒนะ
ท่าเรือป่าฝ้าย
ถนนภูมิเวท
ท่าเรือวัดกลางเกร็ด
ติวานนท์
ประชาชื่น
รัตนาธิเบศร์

ถนน
แม่น้ำ
ทางรถไฟ
ทางด่วน

- **เรือ**

 มีเรือบริการจากท่าน้ำนนทบุรีถึงเกาะเกร็ด เฉพาะวันหยุด

- **เรือด่วนเจ้าพระยา**

 บริษัทเรือด่วนเจ้าพระยา จำกัด จัดนำเที่ยวเกาะเกร็ดทุกวันอาทิตย์ เรือออกเดินทางจากท่ามหาราช เวลา ๙.๐๐ น. อัตราค่าบริการ ผู้ใหญ่ ๒๕๐ บาท เด็ก ๑๕๐ บาท สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมและจองบัตรล่วงหน้าได้ที่บริษัทเรือด่วนเจ้าพระยาจำกัด โทร. ๐-๒๖๒๓-๖๐๐๑-๓, ๐-๒๒๒๕-๓๐๐๒-๓, ๐-๒๒๒๒-๕๓๓๐

ติดต่อข้อมูลเพิ่มเติม

- **บริการเรือรอบเกาะ**

 ท่าเรือวัดปรมัยยิกาวาส (คุณจุ๋ม) โทร. ๐-๑๘๔๕-๓๘๐๐

 ท่าเรือวัดป่าฝ้าย (ยายเล็ก) โทร. ๐-๒๙๖๐-๙๖๐๑

- **ชมสวน**

 อบต. เกาะเกร็ด โทร. ๐-๒๙๖๐-๙๐๖๓

 ป้าฉลวย โทร. ๐-๒๙๖๐-๘๑๓๑

- **สถานีอนามัยเกาะเกร็ด**

 สถานีอนามัย หมู่ ๓ โทร.๐-๒๙๖๐-๘๑๙๑

 สถานีอนามัย หมู่ ๕ โทร.๐-๒๕๘๔-๒๔๒๕

- **งานเทศกาลประเพณี**

 อบต. เกาะเกร็ด โทร. ๐-๒๙๖๐-๙๐๖๓

 วัดปรมัยยิกาวาส โทร. ๐-๒๕๘๔-๕๑๒๐

- **มัคคุเทศก์ท้องถิ่น**

 คุณสุรฉัตร ชยากร โทร. ๐-๑๘๑๑-๔๐๕๖

 คุณพิศาล บุญผูก โทร. ๐-๒๕๘๔-๕๐๘๖

 มัคคุเทศก์น้อยโรงเรียนวัดปรมัยยิกาวาส โทร. ๐-๒๕๘๔-๕๑๒๐

สำนักงาน ททท.
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
๒๐๒ อาคารเลอคองคอร์ด ถนนรัชดาภิเษก ห้วยขวาง กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐
โทร. ๖๖-๐-๒๖๙๔-๑๒๒๒ (๘๐ เลขหมาย)
โทรสาร ๖๖-๐-๒๖๙๔-๑๒๒๐-๑
Internet : www.tat.or.th
E-mail Address : center@tat.or.th

สำนักงาน ททท. ภาคกลาง เขต ๖
(ภาคกลางตอนบน)
๑๐๘/๒๒ หมู่ ๔ ตำบลประตูชัย อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๐๐๐
โทร. ๐-๓๕๒๔-๖๐๗๖-๗ โทรสาร ๐-๓๕๒๔-๖๐๗๘
พื้นที่ความรับผิดชอบ พระนครศรีอยุธยา สระบุรี อ่างทอง สุพรรณบุรี ปทุมธานี และนนทบุรี

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
๒๐๒ อาคารเลอคองคอร์ด
ถนนรัชดาภิเษก ห้วยขวาง กรุงเทพฯ
โทร. ๖๖-๐-๒๖๙๔-๑๒๒๒ (๘๐ เลขหมาย)
โทรสาร ๖๖-๐-๒๖๙๔-๑๒๒๐-๑
ISBN ๙๗๔-๖๗๙-๐๕๔-๔